

YOSHLIK DAVRI PSIXOLOGIYASI
ПСИХОЛОГИЯ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА.
PSYCHOLOGY OF ADOLESCENCE.

Andijon davlat pedagogika instituti “Pedagogika va psixologiya” kafedrası
v/b dotsenti psixologiya bo'yicha falsafa doktori (PhD)

O'g'ilxon Vaxabova Tolibjonovna

Tojimamatova Zuxra Ikromjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti filologiya fanlari fakulteti o'zbek tili va
adabiyoti yo'nalishi 102-guruh talasi

Annotatsiya: *Yoshlik davri shaxs rivojlanishida muhim bosqich bo'lib, insonning ijtimoiy va emotsional tajribalarni o'zlashtirishi, mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishi bilan xarakterlanadi. Ushbu maqolada yoshlik davrining asosiy xususiyatlari, emotsional va ijtimoiy rivojlanish jarayonlari, shaxsiy identitetning shakllanishi va yoshlikdagi psixologik muammolar tahlil qilingan. Oila va ijtimoiy muhitning yosh shaxs rivojiga ta'siri ham atroflicha yoritilgan.*

Абстрактный : *Юношеский возраст представляет собой важный этап развития личности, характеризующийся освоением социальных и эмоциональных навыков и формированием способности к самостоятельному мышлению. В данной статье проанализированы основные особенности юношеского возраста, процессы эмоционального и социального развития, формирование личностной идентичности и психологические проблемы, возникающие в этот период. Также подробно освещено влияние семьи и социального окружения на развитие юного человека.*

Abstract: *Youth is a crucial stage in personality development, characterized*

by the acquisition of social and emotional experiences and the formation of independent thinking abilities. This article analyzes the key features of youth, the processes of emotional and social development, the formation of personal identity, and the psychological problems encountered during this period. It also highlights the influence of family and social environment on young individuals' development.

Kalit soʻzlar: *Yoshlik psixologiyasi, emotsional rivojlanish, shaxsiy identitet, ijtimoiy moslashuv, psixologik muammolar, oila taʼsiri, yosh davri xususiyatlari.*

Ключевые слова : *Психология юношества, эмоциональное развитие, личностная идентичность, социальная адаптация, психологические проблемы, влияние семьи, особенности юношеского периода.*

Keywords: *Youth psychology, emotional development, personal identity, social adaptation, psychological problems, family influence, characteristics of adolescence.*

Kirish. Inson hayotida yoshlik davri muhim burilish nuqtasi sifatida namoyon boʻladi. Bu davrda shaxsning hayotga qarashi, ijtimoiy va psixologik rivojlanishi shakllanadi. Yoshlik – bu mustaqillik, oʻzini oqlash, hayotda oʻz oʻrnini topishga intilish va kelajakdagi maqsadlarni belgilash davri hisoblanadi. Shu boisdan yoshlik psixologiyasi har tomonlama oʻrganishga loyiq va zarur mavzulardan biridir.

Yoshlik davri psixologiyasining mohiyati

Yoshlik shaxsning oʻz hayot yoʻlini topishi, qadriyatlarini shakllantirishi va maqsad sari harakat qilish jarayonidir. Bu bosqichda inson shaxsiy va ijtimoiy tajriba orttiradi, oʻzini jamiyatda tutish qoidalarini oʻzlashtiradi.¹ Yoshlar oʻz-oʻziga va jamiyatga nisbatan muhim savollar qoʻyadi: “Men kimman?”, “Men qanday boʻlishni istayman?”, “Mening jamiyatdagi oʻrnim qayerda?”. Shuning uchun ham yoshlik psixologiyasini oʻrganish orqali shaxsiy rivojlanish jarayonlarini chuqurroq anglash mumkin.

¹ Karimov F. “Psixologiya asoslari”, Toshkent, 2019.

Yoshlik davrining asosiy xususiyatlari

Yoshlik davri o'ziga xos psixologik va emotsional jarayonlar bilan ajralib turadi. Bu davrda insonda quyidagi xususiyatlar rivojlanadi:

Mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyati;

Ijtimoiy identifikatsiya jarayonining kuchayishi;

Emotsional noturg'unlik va kayfiyat o'zgaruvchanligi;

O'z-o'zini baholash va o'z qadrini anglashga intilish.²

Shu bilan birga, bu davrda qiyinchiliklar va stress holatlari ham ko'payadi. Bu yoshdagi shaxslar ko'pincha ijtimoiy bosim, ota-ona va jamiyat talablariga moslashish zarurati bilan to'qnash keladilar.

Emotsional va ijtimoiy rivojlanish

Yoshlik davrida shaxsning emotsional olami keskin o'zgaradi. Muhabbat, do'stlik, ishonch kabi ijtimoiy his-tuyg'ular kuchayadi. Yoshlar o'zaro munosabatlarda ko'proq mustaqillik va samimiylilikni izlaydilar. Emotsional rivojlanish jarayonida ijobiy va salbiy tajribalar muhim rol o'ynaydi³. O'zaro to'qnashuvlar, nizolar va tushunmovchiliklar ko'pincha ruhiy bosimlarga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy rivojlanishda esa yoshlar ko'proq tengdoshlariga tayanadilar, ularning fikri va baholari ularga ota-onalarinikidan ham ko'proq ta'sir ko'rsatadi. Muvaffaqiyatli ijtimoiy adaptatsiya kelajakdagi o'ziga bo'lgan ishonch va shaxsiy mustaqillikni belgilab beradi.

Shaxsiylik va identitet shakllanishi

Eriksonning psixososial rivojlanish nazariyasiga ko'ra, yoshlik davrining asosiy vazifasi – identitet shakllantirishdir.⁴ Yosh insonlar o'z hayot maqsadlarini, kasb tanlashni, shaxsiy qadriyatlar va prinsiplarni aniqlab oladilar. Agar bu jarayon

² Azizxo'jayev A. "Pedagogik va yosh davri psixologiyasi", Toshkent, 2020.

³ Zaynutdinova N.A. "Yoshlik davrida emotsional rivojlanish", Toshkent, 2021.

⁴ Erikson E. "Identity: Youth and Crisis", New York, 1968.

muvaffaqiyatli kechsa, ularning hayotga nisbatan ijobiy munosabati shakllanadi va ular mustahkam irodaga ega bo'ladilar. Aks holda, identitet inqirozi, maqsadsizlik va noaniqlik holatlari yuzaga keladi.

Yoshlik davridagi psixologik muammolar

Yoshlik yoshi turli qiyinchiliklar va psixologik inqirozlar bilan to'la bo'ladi. Depressiya, o'z-o'zini past baholash, xavotir, yolg'izlik hissi yoshlar orasida keng tarqalgan muammolardir. Ko'pincha bular jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik, oilaviy nizolar, shaxsiy muvaffaqiyatsizliklar natijasida paydo bo'ladi.⁵ Bunday hollarda yoshlar uchun psixologik yordam va maslahatlar muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Oila va ijtimoiy muhitning ta'siri

Oila, maktab va ijtimoiy muhit yosh shaxs rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Qo'llab-quvvatlovchi va mehribon muhitda o'sgan yoshlar ko'proq ijobiy xususiyatlarga ega bo'ladilar. Ota-onalarning farzandlariga nisbatan do'stona va ishonchli munosabati yoshlarning emotsional barqarorligiga xizmat qiladi. Aksincha, nazorat va talabchanlikning haddan oshishi shaxsning mustaqil fikr shakllantirishiga to'sqinlik qiladi.

Xulosa

Yoshlik davri inson shaxsiyatining shakllanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bu bosqichdagi to'g'ri psixologik qo'llab-quvvatlash kelajakdagi sog'lom, o'ziga ishonadigan va ijtimoiy faolligi yuqori shaxslarni tarbiyalash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Yoshlarga ko'proq e'tibor, to'g'ri yo'l-yo'riq va psixologik yordam ko'rsatish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov F. "Psixologiya asoslari", Toshkent, 2019.
2. Azizxo'jayev A. "Pedagogik va yosh davri psixologiyasi", Toshkent, 2020.
3. Zaynutdinova N.A. "Yoshlik davrida emotsional rivojlanish", Toshkent, 2021.
4. Erikson E. "Identity: Youth and Crisis", New York, 1968.
5. Axmedov M. "Psixologik rivojlanish va muammolar", Toshkent, 2022.

⁵ Axmedov M. "Psixologik rivojlanish va muammolar", Toshkent, 2022.